

Wilfried Stroh

De Homero Hesiodoque artis poeticae auctoribus

Moscouiae, d. 7. m. Nou. MMXIII

1. De poesi suo more primus egit **Homerus**. Qui quid de poesi sentiret, cum non aperte dicat, tamen in eis ostendit quos quasi poetas i.e. carminum cantores inducit. Quorum dignitate primus est in *Iliade* Achilles, qui in tentorio ad phormingem (9,186-189) cantat *κλεα ανδρων* (famam uirorum). Is tamen hanc artem ad priuatum usum didicit; in *Odyssia* contra duo ueri artifices describuntur, qui arte etiam uictum sibi quaerere uidentur, uocantur autem *αιοιδοι*. Nam **Demodocus** in libro VIII (43-565) inter Phaeaces cantat, arcessitus a rege, ut cenae quasi summum decus addat: honoratur autem ut „cantor nobilis“ et „diuinus“. Ac tria edit carmina quorum unum iocosum est, de concubitu Martis et Veneris, duo grauiora, quae pertinent ad bellum Troianum. Cui Vlixes: „Cantas tam uere, quasi ipse adfueris“ (491). Nempe id intellegitur e uersu 73, ubi „Musa eum incitauit ad famam uirorum cantandam“, et ex aliis locis, ubi eum Musa siue deus aliquis docuisse dicitur. Inde igitur ueritatem rerum discere potuit. Musae autem omnia sciunt, quia ubique praesentes sunt. Quod cognoscitur e uersibus nobilissimis in initio catalogi nauium (2,484-494). – Ergo cum Homerus ipse initio carminum Musas inuocat, carmen suum auditoribus ut uerum commendat.

2. Alter poeta siue cantor, **Phemius**, Ithacae uersatur, ubi a procis Penelopae cantare post cenas cogitur. Demodoco est admodum similis. Instrumentum *citharis* dicitur (1,153). Canit autem reditum Graecorum (a bello Troiano) miserabilem (1,325 sqq.). Quo cantu Penelope ad lacrimas commouetur eumque rogat ne talia cantet. Reprehendit Telemachus filius: id carmen gratissimum esse quod sit recentissimum. Postea, cum Vlixes redux procos scelestos omnes necat aut necaturus est, etiam Phemius de uita metuit (22,330 sqq.). Ergo Vlixis supplicat, ne interficiatur. Dicit autem malum inde Vlixis oriturum, si cantorem necet, qui „dis cantet et hominibus“. Deinde, ut quasi sanctus uideatur, addit: „αυτοδιδακτος ειμι, i.e. quae canto, non ab homine magistro didici, sed a me ipso siue a deo“ (sine dubio Musa): „deus autem multifaria cantica mihi in mentem indidit“. Credit certe Vlixes et parcat homini quasi diuino.

3. Comprehendamus ea quae **de poesi Homerus** docere uideatur: (I) Musa siue deus siue Musae poetis et facultatem dant cantandi et ut testes rerum eos uera docent. (II) Cantus semper fit ad lyram aliquam, solet esse de rebus humanis recentibus, interdum etiam de diuinis; non amplius una fere hora. (III) Cantori id maxime propositum est ut audientes (aut se ipsum) delectet. Simul memoriam rerum seruat, cum cantat „famam uirorum“. Nusquam dat praecepta ad bene uiuendum. – Si nunc quaerimus, num **Homerus ipse** talis fuerit, quales cantores descripsit, similem eum uidemus in eis quae ad Musam (I) et propositum (III) attinent; de cantu ipso (II) uidetur differre. Audimus enim (1) carmina Homeri postea non ad lyram cantata, sed ad baculum quendam, *rhabdon* (nom. ραβδος), a rhapsodis recitata esse; neque hexameter quo Homerus utitur musicis modis adhibebatur. (2) Nec de nouis rebus in Homericis carminibus agitur, sed de uetustissimis, cum bellum Troianum ab aetate Homeri fere quingentos annos distet. (3) Neque unius cantoris uoce egent, sed plurium; nam tota Ilias Panathenaeis ternis diebus continuis recitabatur (idque spatium desiderat). (4) Nec credibile est Homerum sine scriptura tanta carmina edere potuisse (qua Demodocus et Phemius certe carent).

1. Walther Kraus: „Die Auffassung des Dichtertums im frühen Griechentum“ (1955), in: W.K., *Aus Allem Eines*, 1984, 43-62

2. Michael Reichel: „Homer“, in: B. Zimmermann (ed.), *Handb. d. griech. Lit. d. Antike*, uol. 1, 2011, 12-61

4. **Hesiodus** nobis e carminibus multo notior est: Discimus eum in Helicone pastorem fuisse, donec Musae poetam fecerunt. Est autem totum carmen de „Origine deorum“, inde a Tellure et Caelo, quae post uetustissimum Chaos orta sunt. Adiunxit huic operi, quod dis immortalibus destinatum erat, *Feminarum catalogum* de heroinis ueteribus quae cum dis

concupuerunt (quod carmen periit), denique *Opera et dies*, opus non narratorium, sed magis didacticum, cum praecepta et de agri cultura et de uita honesta contineat. Ad poesin autem spectant ea quae de Musis dicit. Quarum in *Theogonia* primus nouem nomina edit: „Clio Euterpeque etc.“, nec tamen singulis officia adscribit. Dicit autem eas in Helicone saltare (2 sqq.), cum in Pieria natae sint, filiae Memoriae et Iouis (52 sqq.), cuius animum in Olympo carminibus oblectent (37). Nec tamen dedignatae sunt ad Hesiodum ipsum uenire eique inspirare „cantum diuinum“, ut poeta e pastore fieret. Noua res!

5. In rebus poeticis **Hesiodus** summus erat **nouator**. Ac fere omnia pertinent ad Musas. Est autem prooemium *Theogoniae* (1-115) quasi hymnus in Musas scriptus. Quas primum inuocat in Helicone saltantes, tum inde descendentes atque cantantes (1-21). Deinde sese dicit ab illis poetam consecratum esse, cum oues in Helicone pasceret (22-35). Sequitur descriptio carminum quae Musae, ut Iouem delectent, cantare soleant: quorum primum est de ipsa theogonia, secundus est hymnus in Iouem, tertia autem sunt carmina de hominibus et Gigantibus (36-52). Addit fabulam, qua narrat, quomodo e Memoria ac Ioue natae sint (53-67). Post hanc quasi digressionem (36-67) eas redisse ab Helicone dicit ad Iouem omnibus dis sua munera distribuentem (68-74). Tum denique nomina ipsarum decantat (75-79) et munera explicat (80-103). Sunt autem tria: primum regibus adsunt, ut ei suauibus uerbis iura dare et rixas sedare possint (80-93); deinde cantores e Musis pendere dicit ut reges e Ioue (94-97); tertium autem Musarum donum esse ait, quod homines curis sollicitos consolari possint (98-103). Haec omnia noua sunt, si Homero compares. Nam Musa Hesioidea fere magis rhetoricae quam poeticae magistra uidetur: reges eloquentia instruit, affectibus hominum moderatur.

6. Quod etiam manifestius est ex illa fabula qua Hesiodus se a Musis poetam quasi **consecratum** esse dicit (22-35). Quae primum eum ut unum e rusticis increpant, tum sua dona iactant (27-28): „Scimus falsa (*ψευδεα*) multa dicere ueris similia (*ετυμοισιν ομοια*); / scimus autem, si uolumus, uera (*αληθεα*) loqui.“ Ergo Musae tam falsa quam uera poetis dictare solent. Eo sane Hesiodus discrepat ab Homero, qui Musis semper ueritatem dederat. Hesiodus uerissime dicit multa fingere poetas, nonnulla etiam uera dicere. – Sic nimirum omnia tempora iudicauerunt de his uersibus, donec saeculo XVIII quidam critici genus poeticum nouum se inuenisse putauerunt: praeter opus epicum lyricum dramaticum esse etiam didacticum, cuius inuentor fuerit Hesiodus. (Quod ex parte uerum est.) Id autem esse proprium huius operis didactici, ut ueritatem contineat (sic Batteux 1748). Hesiodus igitur debebat esse poeta ueritatis. Io! Nunc demum illi uersus novos interpretes inuenerunt: „Musae, ut poetam didacticum instruerent, ei in u. 28 uerum cantum donauerunt; uersus 27 autem non ad illum pertinet, sed ad Homerum, quem Hesiodus ut mendacem reprehendit.“ Sic primum C.O. Müller 1841, quem omnes secuti sunt. Qui tamen uno loco haerebant, quod nesciebant, cur Homerus ab Hesiodo tantopere uituperaretur. Alius hoc, alius illud opinabatur.

7. Redeamus ad ueterem interpretationem. Homerus suis auditoribus persuadebat ea uera esse quae dicebat ideoque Musas quasi testes inuocabat. Ergo omnia uolebat esse quam ueri simillima; nimis mirabilia amouebat aut Vlixis suo tribuebat. Hesiodus idem facere non poterat, quoniam atrocia minimeque plausibilia narraturus erat: Cogitate de uno Saturno qui patri suo, Caelo, genitalia abscidit, unde Venus nascitura erat. Harum rerum Musae ne testes quidem esse potuerunt, quia tum nondum natae erant. Ergo necesse erat munera Musarum augere: deae fiunt quasi rhetoricae, etiam regibus utiles. Quae, ut oratores, non plane mentiuntur, sed mendacia sic proferunt, ut uera uideantur. Idque tam ad Homerum quam ad se spectare Hesiodus uoluit. – Sed contra uiri docti: „Musae iubent Hesiodum theogoniam canere. Sed ipsae quoque ad Iouem theogoniam canunt. Ergo si Hesiodus falsa diceret, Musae quoque ad Iouem falsa dicerent. Idne patiatur Iuppiter?“ Doleo me nescire.

3. Wilfried Stroh: „Hesiods lügende Musen“, in: *Studien zum antiken Epos*, 1976, 85-112

4. Oliver Primavesi: „Zum Problem der epischen Fiktion in der vorplatonischen Poetik“, in: U. Peters & R. Warning (ed.), *Fiktion und Fiktionalität in den Literaturen des Mittelalters*, 2009, 105-120